

شناسایی و ارائه الگوی چالش های سازمان تامین اجتماعی در حوزه منابع و مصارف

عباس علیپور

دانشجوی دکتری، گروه حسابداری، واحد قزوین، دانشگاه آزاد اسلامی، قزوین، ایران
Alipourabbas37@yahoo.com

مهدی بشکوه

استادیار، گروه حسابداری، واحد قزوین، دانشگاه آزاد اسلامی، قزوین، ایران (استاد راهنما و عهده دار مکاتبات)
BESHKOOH@QIAU.AC.IR

غلامرضا کردستانی

دانشیار، گروه حسابداری، دانشگاه بین المللی امام خمینی (ره)
kordestani@soc.ikiu.ac.ir

تاریخ دریافت: ۹۹/۱۰/۲۱ تاریخ پذیرش: ۹۹/۱۱/۰۶

چکیده

پژوهش حاضر به شناسایی و ارائه الگو چالش های سازمان تامین اجتماعی در حوزه منابع و مصارف پرداخته است. چالش های شناسایی شده در این پژوهش شامل شرایط اقتصادی، شرایط زمینه‌ای و شرایط مداخله‌گر می‌باشند. این تحقیق از منظر هدف، پژوهش حاضر در زمره پژوهش‌های کاربردی است و از نظر ماهیت و روش در ذیل تحقیقات توصیفی-پیمایشی می‌باشد. جامعه آماری این تحقیق، در بخش کیفی شامل نخبگان و صاحب‌نظران حوزه تامین اجتماعی، همچنین اقتصاددانان، سیاست مداران و در بخش کمی کلیه شامل مدیران ارشد، میانی و کارشناسان ارشد سازمان تامین اجتماعی به تعداد ۲۱۵۹ نفر می‌باشند. حجم نمونه در بخش کیفی به صورت قضاوتی و هدفمند و با حجم نمونه ۵ الی ۱۰ صاحب‌نظر بوده و در بخش کمی نمونه‌گیری تصادفی از مدیران ارشد، میانی و کارشناسان ارشد سازمان تامین اجتماعی براساس جدول مورگان برابر ۳۲۵ نفر بوده است. تجزیه و تحلیل های آماری با نرم افزارهای SAS و SPSS انجام شده است. بررسی نتایج نشان داد که است مولفه شرایط اقتصادی و اجتماعی بر شرایط مداخله‌گر تاثیر معنادار ندارد. مولفه شرایط زمینه‌ای بر شرایط مداخله‌گر تاثیر معنادار دارد. مولفه شرایط اقتصادی و اجتماعی بر برعدم توازن منابع و مصارف در سازمان تامین اجتماعی تاثیر معنادار دارد. مولفه شرایط مداخله‌گر بر برعدم توازن منابع و مصارف در سازمان تامین اجتماعی تاثیر معنادار دارد.

واژه‌های کلیدی: شرایط اقتصادی، شرایط زمینه‌ای، شرایط مداخله‌گر، توازن منابع و مصارف.

۱- مقدمه

در شرایط فعلی بیش از نیم قرن از تاسیس سازمان تامین اجتماعی می گذرد و نظیر هر صندوق بیمه اجتماعی که در دوران میانسالی و کهنسالی از لحاظ، توازن هزینه ها و درآمدها با مشکل مواجه می شود، تعادل و توازن منابع و مصارف سازمان طی سالهای اخیر با تهدید مواجه شده است، به نحوی که مشکل فوق، به اصلی ترین معضل و چالش سازمان طی سال های اخیر تبدیل شده است. بدیهی است که تداوم این روند در میان مدت، سازمان را دچار بی ثباتی در عملکرد و در نتیجه اختلال در تنظیم عملیات خواهد کرد.

در همین راستا اتحادیه بین المللی تامین اجتماعی که سازمان تامین اجتماعی ایران نیز عضو آن می باشد با تحقیق و مشورت با بیش از ۲۸۰ اداره دولتی و سازمان های بیمه ای در سال ۲۰۱۶ اقدام به تهیه گزارشی کرده است که در آن ۱۰ چالش مهم جهانی که سازمان های بیمه ای در سراسر جهان با آنها مواجه هستند، معرفی کرده است، که کشورها می بایست تا سال ۲۰۳۰ در جهت رفع آن اقدام نمایند. این چالش ها عبارتند از: ۱- رفع (بسته شدن) شکاف پوشش / گسترش دامنه پوشش بیمه ای ۲- نابرابری در طول زندگی ۳- پیری (سالمندی) جمعیت ۴- استخدام کارگران جوان ۵- بازار کار و اقتصاد دیجیتال ۶- بهداشت و مراقبت طولانی مدت ۷- مخاطرات، هراس ها و پدیده های افراطی نوظهور ۸- حمایت از کارگران مهاجر ۹- انتقال تکنولوژیک (دوره گذار و انتقال به عصر فناوری) ۱۰- انتظارات عمومی بالاتر.

باید اذعان نمود در سالهای اخیر صندوقهای بازنشستگی با وضعیت بحرانی مواجه اند تاجاییکه این مسئله به همراه مسائل آب و محیط زیست به عنوان مسائل اصلی در برنامه ششم توسعه مدنظر سیاستگذاران و برنامه ریزان قرار گرفته است. اما به نظر میرسد در این زمینه همچنان با فقدان زیرساختهای قانونی و تعلل در اجرای اقدامات اصلاحی اساسی مواجه ایم. ماهیت بحران صندوقها به گونه ای است که می تواند انواعی از پیامدهای اجتماعی، اقتصادی و سیاسی را در پی داشته باشد. در سالهای اخیر بخش قابل توجهی از بودجه عمومی دولت (حدود ۶۰ درصد بودجه فصل رفاه و تأمین اجتماعی در سال ۱۳۹۴) به دو صندوق بازنشستگی کشوری و لشکری اختصاص یافته است. این درحالی است که در سال ۱۳۸۸ کمتر از ۴۰ درصد بودجه فصل رفاه و تأمین اجتماعی به این موضوع اختصاص داشته است. این دو صندوق حدود ۳,۵ میلیون نفر بیمه شده و مستمری بگیر را تحت پوشش دارند. علاوه بر این، بحران صندوق فولاد نیز چالشهای جدی را برای دولت در پی داشته است. در صورت سرایت بحران به

سازمان تأمین اجتماعی که بیش از ۱۶ میلیون بیمه شده و مستمریگیر را پوشش میدهد، دولت با بحران جدی در این حوزه مواجه خواهد شد. این در شرایطی است که سایر صندوقهای بیمه ای نظیر صندوق بانکها نیز به لحاظ شاخص پایداری منابع در وضعیت بحرانی به سر می برند. مواجه شدن صندوقها با بحران، دلایل متعددی دارد. کاهش ورودی به صندوق در نتیجه بیکاری گسترده، حجم بالای مشاغل غیررسمی، موقتی سازی شغلی، تدوین و تصویب قوانین و مقررات متعدد در زمینه خارج شدن کارگاهها از شمول قانون کار و گسترش مناطق ویژه و آزاد اقتصادی از مهمترین دلایل برهم خوردن تعادل جمعیتی در صندوقهای بیمه ای است. همچنین سیاستهای دولت در زمینه کوچک سازی موجب شده تا نسبت پشتیبانی در صندوق بازنشستگی کشوری به کمتر از یک برسد. قوانین مربوط به بازنشستگی پیش از موعد نیز باعث شد تا خروجی صندوقهای بازنشستگی و به تبع آن هزینه های مربوط به مستمری صندوقها افزایش یابد. نسبت پشتیبانی در سازمان تأمین اجتماعی از ۲۰ در سال ۱۳۵۷ به کمتر از ۶ در سال ۱۳۹۴ رسیده است. میانگین این شاخص برای تمام صندوقهای موجود در کشور حدود ۴ است؛ یعنی به طور میانگین تمام صندوقهای کشور با چالش جدی در این زمینه مواجه اند. ضمن آنکه این نسبت پشتیبانی در سال ۹۷ برای سازمان تأمین اجتماعی به کمتر از ۵ (۴/۹۲) رسیده است. به طور کلی می توان به موارد زیر به عنوان پیامدهای ناشی از تداوم مسئله، اشاره کرد:

- ۱) توان پاسخگویی کارشناسی در مرجع سیاستگذار و تصمیم سازی، به شدت کاهش می دهد.
- ۲) اعتماد به برنامه ریزی میان مدت و بلند مدت سازمان با چالش های جدی مواجه خواهد شد.
- ۳) قیمت گذاری خدمات سازمان، به شکل صحیح و جامع صورت نپذیرد.
- ۴) ردیابی و رصد موارد تخلف و تقلب با مشکل مواجه خواهد شد.
- ۵) منابع و مصارف مالی سازمان به نقطه سرسری نزدیک و صندوق را با بحران مواجه خواهد کرد
- ۶) بحران صندوق می تواند انواعی از پیامدهای اجتماعی، اقتصادی و سیاسی را به همراه داشته باشد.

سازمان تأمین اجتماعی ایران با چالش های خاص خود ناشی از عوامل متعدد درون و برون سازمانی نیز مواجه است که در صورت عدم شناسایی و برنامه ریزی در جهت رفع آنها، همگی می توانند در آینده ای نه چندان دور، سازمان تأمین

و پس اندازه‌های قراردادی هستند که آنها را از سرمایه‌گذاران جز در بازار متمایز می‌سازد و همین حجم عظیم ذخایر به شدت عملکرد این صندوقها را در حوزه تعیین پرتفوی داراییها و تدوین راهبرد مدیریت پرتفوی به وضعیت اقتصادی (به ویژه بازار سرمایه) گره می‌زند

• منابع درآمدی

درآمد های سازمان تامین اجتماعی به روایت ماده ۲۸ قانون تامین اجتماعی عبارتند:

- ۱- درآمد حق بیمه ۲- درآمد حاصل از وجوه و ذخایر و اموال سازمان ۳- وجوه حاصل از خسارات و جریمه های نقدی مقرر در این قانون ۴- کمک و هدایا

• مصارف هزینه ای

مزایای (هزینه های) کوتاه مدت

این هزینه ها شامل هزینه های مربوط به مراقبت های بهداشتی و درمانی و مبالغ پرداختی بابت دستمزد ایام بیماری، بارداری و بیکاری همچنین هزینه هایی از قبیل کمک هزینه ازدواج و غرامت نقص عضو و هزینه کفن و دفن میشود. به همین ترتیب مزایای عائله مندی با اینکه در مدت طولانی پرداخت می شود ولی در زمره مزایای کوتاه مدت محسوب می گردد.

مزایای (هزینه های) بلند مدت:

مزایای بلند مدت عموماً به طرحهای بازنشستگی، فوت (بازماندگان) و از کارافتادگی اطلاق می گردد که معمولاً هرچه از عمر اجرای آن بگذرد تعداد افراد بیشتری واجد شرایط استفاده از مزایای مورد نظر خواهند شد.

نسبت پشتیبانی

این شاخص حاصل تقسیم تعداد بیمه شدگان یک صندوق بر تعداد مستمری بگیران آن است. بیمه شدگان یعنی شاغلانی که هنوز مشغول فعالیت هستند و حق بیمه پرداخت می کنند، اگر نسبت کسانی که شاغل هستند به نسبت کسانی که بازنشسته هستند از ۵ یا ۵،۵ پایین تر بیاید، یک صندوق وارد بحران شده است.

۲-۱- پیشینه تحقیق

تحقیقات کمی در زمینه موضوع تحقیق انجام شده است که در اینجا به برخی از آن ها اشاره می شود. اتحادیه بین المللی تامین اجتماعی (ISSA) که سازمان تامین اجتماعی ایران نیز عضو آن می باشد با تحقیق و مشورت با بیش از ۲۸۰ اداره

اجتماعی را با مشکل مواجه نماید. تبیین چالش های فوق در سازمان تامین اجتماعی ایران و توسعه و تبادل نوآوری ها و استفاده از تجارب موفق سازمان های بیمه ای در کشورهای مختلف، برای رویارویی با چنین چالش هایی بسیار مهم است. در این تحقیق سعی بر آن است ضمن مطالعه دقیق موضوع، با استعانت از گزارش اتحادیه بین المللی تامین اجتماعی ضمن به پرسش گذاشتن موضوعیت ۱۰ چالش معرفی شده با سازمان تامین اجتماعی ایران، به بومی سازی چالشها در سطح سازمان تامین اجتماعی ایران همت گماریم. بنابراین، مهم ترین سؤالی که در این پژوهش مطرح می شود اینست که : چالش های سازمان تامین اجتماعی در حوزه منابع و مصارف کدامند؟

۲- مبانی نظری و مروری بر ادبیات پیشینه

امروزه سازمان های تامین اجتماعی با مشکلاتی زیادی مواجه هستند تغییر و تحولات اقتصادی و اجتماعی باعث گردیده که هزینه های این سازمانها به شدت رو به افزایش باشد و این امر تبدیل به یکی از مهمترین دغدغه های سیاستگذاران و تصمیم گیران صندوق ها شده است. در سراسر دنیا، کاهش نرخ تولد از یک سو و افزایش سن افراد از سوی دیگر، منجر به افزایش چشمگیر میزان جمعیت بازنشستگان شده است. علاوه بر این، در حال حاضر بسیاری از افراد در سنین پایین تری نسبت به قبل، بازنشسته می شوند. تاثیر چنین عواملی، سبب اعمال فشارهای سنگینی بر سیستم بازنشستگی می شود. در حالیکه مردم از دادن مالیات های پایه که بودجه هزینه های بیمه ای و مزایا از محل اعتبار آنها تهیه می شوند احتراز می کنند به طور همزمان در حال استفاده از بیمه ها و مزایا به صورت بلند مدت می باشند. سازمان های تامین اجتماعی به لحاظ این که یک صندوق مشاعی و بین نسلی هستند، ساختار و کارکردهای تعهدی و بین نسلی دارند و به همین دلیل، مفهوم تعادل بین منابع و مصارف بودجه در این صندوق، کارکردی متفاوت با شرکتها دارد؛ این سازمانها موظفند مازاد حق بیمه های امروز را که در واقع پرداخت های آتی بازنشستگی است، سرمایه گذاری کند تا با دریافت سود حاصله، بتواند تعهدات آینده صندوق را در قبال بیمه شدگان و مستمری بگیران انجام دهد. سرمایه گذاریهای صندوقهای بازنشستگی دارای منطق، اصول و محدودیتهایی می باشد که به نظر میرسد به دلیل ماهیت بیمه های اجتماعی این منطق ها، اصول و محدودیت ها منحصر به فرد باشند این صندوقهای با محدودیتهای از پیش تعیین شده مواجه اند سرمایه گذاریها باید بالحاظ شرایط از پیش تعیین شده مذکور انجام شود همچنین صندوقهای بازنشستگی دارای حجم عظیمی از ذخایر

چالشها را در سه سطح، اصلاحات پارامتریک، اصلاحات ساختاری و اصلاحات سیستم مستمری بازنشستگی در ایران را پیشنهاد نموده اند. پورموسی و خالقی (۱۳۹۳)، در پژوهشی با عنوان ایجاد تعادل بین منابع و مصارف طرح های بازنشستگی با استفاده از دانش اکچوئری با بهره گیری از روش های نوین طراحی و بهره برداری از سیستم ها و ابزارهای پیشرفته، در جهت انجام تعهدات و همچنین بهره برداری اقتصادی و اطمینان بخش از منابع صندوق های بازنشستگی، امکان پذیر می باشد. دانش اکچوئری، با استفاده از تکنیک های ریاضی، تئوری های احتمال و روش های آماری در مسائل مالی که به طور مشخص در بیمه و طرح های مستمری بازنشستگی کاربرد دارد، می تواند این صندوق ها را جهت دستیابی به اهداف خود یاری رساند. در این تحقیق، ضمن بسط دانش اکچوئری از طریق مروری بر مفاهیم، نظریه ها و مدل های مربوط به اکچوئری و ارتباط آن با صندوق های بازنشستگی، وضعیت صندوق های بازنشستگی در ایران و تعادل بین منابع و مصارف آنها مورد بررسی قرار گرفته است. بدین منظور با یک تحقیق موردی در یکی از صندوق های بازنشستگی کشور، با استفاده از محاسبات اکچوئری و براساس مدل طرح های کارفرما پشتیبان، به بررسی در لایه دوم پرداخته ایم. همچنین با استفاده از نرم افزارهای آماری مربوطه، به (DB) طرح های مشروط با مزایای تعریف شده بررسی آزمون سوال تحقیق، مبنی بر تعادل بین منابع و مصارف صندوق های بازنشستگی موجود در کشور براساس محاسبات اکچوئری و ارائه راهکاری مناسب برای تقویت صندوق های مذکور، پرداخته شده است. نتایج تحقیق حاکی از کسری منابع به مصارف صندوق می باشد. کافی و اسماعیل زاده مگری (۱۳۹۶) در پژوهشی با عنوان نقش اکچوئری بر روش های تأمین مالی در طرح های مستمری تأمین اجتماعی، مطرح می کند که برنامه های تأمین اجتماعی و صندوق های بازنشستگی، تعهدات بلندمدتی را در نظر می گیرند که این تعهدات می توانند تأثیرات عمده ای بر اقتصاد داشته باشند، اما این تعهدات ذاتاً مالی هستند و بنابراین تعهدات نباید و نمی توانند بدون توصیه ها و نظرات مناسب اکچوئری در ارتباط با اثرات و بار مالی بلندمدت آنها مورد استفاده قرار گیرند. مشکل صندوق های بازنشستگی ریشه در این واقعیت دارد که اگرچه طرح های بازنشستگی نوعی تعهد بلندمدت است، اما دارای برخی از ویژگی های خاص هستند که در سایر انواع تعهدات وجود ندارد. از آن کسو مبلغ آنها قطعی نیست، از سوی دیگر در بسیاری از موارد شرکت ها نمی دانند که تا چند سال مجبور به پرداخت مستمری به بازنشستگان هستند. اگرچه برای آنها حدود این پرداخت ها مبهم نمی باشد. از این رو در این تحقیق ۴ صندوق

دولتی و سازمان های بیمه ای در سال ۲۰۱۶ اقدام به تهیه گزارشی کرده است که در آن ۱۰ چالش مهم جهانی که سازمان های بیمه ای در سراسر جهان با آنها مواجه هستند، معرفی کرده است، که کشورها می بایست تا سال ۲۰۳۰ در جهت رفع آن اقدام نمایند. این چالش ها عبارتند از: گسترش دامنه پوشش بیمه ای، نابرابری در طول زندگی، سالمندی جمعیت، استخدام کارگران جوان، بازار کار و اقتصاد دیجیتال، بهداشت و مراقبت طولانی مدت، مخاطرات هراس ها و پدیده های افراطی نوظهور، حمایت از کارگران مهاجر، دوره گذار و انتقال به عصر فنآوری، انتظارات عمومی بالاتر (سایت ایسا). استوگر و همکاران (۱۹۹۹) در تحقیقی به تبیین نقش و مسئولیت های اکچوئری در انگلستان پرداختند. آنها در این تحقیق، با مرور کلی از نقش و مسئولیت های بالقوه اکچوئری در انگلستان، شباهت ها و تضاد های موجود در دو طرح (دی بی) طرح های با مزایای تعریف شده و طرح (دی سی) روش طرح های کسور تعریف شده را با یکدیگر مقایسه و مزایای و معایب آنها را در انگلستان مورد بررسی قرار داده اند. گولد (۲۰۰۳) با بررسی تئوری موجود (مدل شفاف) که در آن مدیران و سرمایه گذاران، عملیات طرح های سرمایه گذاری با مزایای تعریف شده را مشابه عملیات یک شرکت فرعی در نظر گرفته و ارزش آن را بر حسب ارزش بازار پرتفوی آن اندازه گیری می کنند، مدل جایگزین دیگری را پیشنهاد نمود که در این مدل (مدل مات) سرمایه گذاران و مدیران، ارزش طرح های بازنشستگی را بر اساس روش های اکچوئری و مفروضات اقتصادی و بر حسب درآمد و هزینه های مورد انتظار محاسبه می گردد. آنا تارامان، (۲۰۰۱) در تحقیقی، نقش اکچوئرها و مشوق های اقتصادی که با آن مواجه می شوند را در انتخاب مفروضات اکچوئری طرح های بازنشستگی با مزایای تعریف شده، مورد بررسی قرار داد یافته های او حاکی از آن است که همانند شرایط مشابهی که حسابرسان با آن مواجه می شوند، خطر از دست دادن درآمد حاصل از اکچوئری، می تواند بر انتخاب مفروضات، اثر گذاشته و موجب تحریف نتایج اکچوئری، درباره وضعیت طرح های بازنشستگی گزارش شده گردد. خورشیدی و امید (۱۳۹۵) در گزارشی با عنوان بیمه های اجتماعی ضرورتی فراگیر (آشنایی با سازمان تأمین اجتماعی، چالش ها و راهکارها) ارائه دادند در این گزارش به بیان ماهیت سازمان تأمین اجتماعی و ماموریت آن پرداخته و در ادامه بحران صندوق های بازنشستگی را مورد مطالعه قرار داده و به بیان وضعیت موجود در سازمان تأمین اجتماعی پرداخته اند و ضمن شناسایی چالشها، دلایل شکل گیری مشکلات را نیز مورد بررسی قرار داده اند و در نهایت راهکار های برون رفت از

۳- روش تحقیق

این تحقیق از منظر هدف، پژوهش حاضر در زمره پژوهش های کاربردی است و از نظر ماهیت و روش در ذیل تحقیقات توصیفی- پیمایشی می باشد و از نظر داده ها تحقیقی کیفی و کمی است و افق زمانی آن زمانی مقطعی می باشد. جامعه آماری این تحقیق، در بخش کیفی نخبگان و صاحب نظران حوزه تامین اجتماعی، همچنین اقتصاددانان، سیاست مدران و سایر افرادی که در این زمینه اطلاعات دارند و در بخش کمی کلیه شامل مدیران ارشد، میانی و کارشناسان ارشد سازمان تامین اجتماعی به تعداد ۲۱۵۹ نفر می باشند. حجم نمونه در بخش کیفی برابر با انتخاب نمونه به صورت قضاوتی و هدفمند صورت می گیرد و حجم نمونه ۵ الی ۱۰ صاحب نظر بوده و در بخش کمی نمونه گیری تصادفی از مدیران ارشد، میانی و کارشناسان ارشد سازمان تامین اجتماعی بوده است، که حجم نمونه آماری براساس جدول مورگان برابر ۳۲۵ نفر در نظر گرفته شده است. در مرحله اول از مصاحبه و در مرحله دوم از طریق پرسشنامه اطلاعات جمع آوری شده است. در سایر زمینه ها از جمله جمع آوری اطلاعات برای تأیید یا رد سوال- های پژوهش و همچنین رسیدن به سوالات و سوال های پژوهش، از روش میدانی استفاده گردید. در پژوهش حاضر با توجه به روند تحقیق از مصاحبه و پرسشنامه استفاده شده است. برای اطمینان از روایی محتوایی پرسشنامه استخراج شده از مصاحبه های پژوهش، توسط اساتید راهنما و مشاور همچنین خبرگان مورد باز بینی قرار گرفته و مقرر شد با تغییراتی (متناسب با سازمان مورد مطالعه) مورد استفاده قرار گیرد که در نهایت با اعمال تغییرات مورد نظر روایی آن مورد تأیید قرار گرفت. برای بررسی پایایی پرسشنامه، با استفاده از آلفای کرونباخ مورد بررسی گردید که میزان آلفای کرونباخ بدست آمده از برای متغیرهای شرایط اقتصادی و اجتماعی، شرایط زمینه ای، شرایط مداخله گر و کل پرسشنامه به ترتیب برابر با ۰،۸۵۴، ۰،۸۴۵، ۰،۸۳۱ و ۰،۹۴۹ می باشد با توجه به اینکه این مقدار از ۰/۷ بیشتر است، پایایی پرسشنامه تأیید گردید. تجزیه و تحلیل های آماری در این پژوهش به دو صورت تحلیل توصیفی و تحلیل استنباطی بوده و برای تجزیه و تحلیل داده ها نرم افزارهای SAS و SPSS به کار برده شد.

۳-۱- سوال های تحقیق

- ۱) مهمترین چالش های سازمان تامین اجتماعی در حوزه منابع و مصارف کدامند؟
- ۲) مولفه شرایط اقتصادی و اجتماعی بر شرایط مداخله گر تاثیر معنادار دارد؟

۳) مولفه شرایط زمینه ای بر شرایط مداخله گر تاثیر معنادار دارد؟

۴) مولفه شرایط اقتصادی و اجتماعی بر برعدم توازن منابع و مصارف در سازمان تامین اجتماعی تاثیر معنادار دارد؟

۵) مولفه شرایط زمینه ای بر برعدم توازن منابع و مصارف در سازمان تامین اجتماعی تاثیر معنادار دارد؟

۶) مولفه شرایط مداخله گر بر برعدم توازن منابع و مصارف در سازمان تامین اجتماعی تاثیر معنادار دارد؟

۴- تحلیل نتایج

سیمای پاسخگویان در این تحقیق شامل ۲۴٪ مدیران و ۴۲٪ را کارشناسان بوده است. در این تحقیق ۱۶٪ پاسخگویان دارای تحصیلات دکتری یا دانشجوی دکتری بوده و ۵۱٪ تحصیلات کارشناسی و کارشناسی ارشد بوده اند. ۵۰٪ مدیران این تحقیق بیشتر از ۲۰ سال سابقه کاری داشته اند و همچنین ۷۰٪ کارشناسان نیز بیش از ۲۰ سال دارای سابقه کاری بوده اند. ۱۸٪ از مدیران دارای بیشتر از ۱۰ سال سابقه کاری در پست فعلی خود و ۲۱٪ کارشناسان دارای سابقه کاری بیش از ۱۰ سال در سمت شغلی فعلی خود دارای سابقه کاری می باشند. سیمای پاسخگویان فوق نشان می دهد، اکثر پاسخگویان این تحقیق دارای سمت بالا و تحصیلات مناسب می باشند و اکثر پاسخگویان دارای سابقه کاری بالا و سنوات خدمت زیاد در پست خود می باشند. تمامی توضیحات فوق گواه از خبرگی کافی و لازم در پاسخگویان تحقیق می باشد و با توجه به وجود روایی و پایایی بالا در ابزار تحقیق می توان نتیجه گرفت نتایج تحقیق برخواسته از پاسخگویان این تحقیق به میزان کافی و مناسب قابلیت اطمینان را دارا می باشد.

سوال اول پژوهش: مهمترین چالش های سازمان تامین اجتماعی در حوزه منابع و مصارف کدامند؟

جهت پاسخگویی به این سوال پژوهش اقدام به مصاحبه با خبرگان پژوهش گردید که در ادامه یافته های این بخش ارائه می شود:

جدول (۱) درصد موافقت خبرگان تحقیق طی مصاحبه در خصوص گویه های شرایط اقتصادی و اجتماعی

کد	گویه	درصد موافقت
P1	گسترش دامنه پوشش بیمه ای به گروه های جدید	88%
P10	بازار کار غیر رسمی و موقتی	100%
P11	گرایش به بازار کار غیر رسمی	38%
P12	هزینه های درمان و طرح تحول سلامت و بار مالی ناشی از آن	100%
P13	کوچک سازی دولت	63%
P14	پایین بودن سطح دستمزدها	100%
P15	سو مدیریت در سیستم اقتصادی	38%
P16	عدم ثبات و رکود اقتصادی	100%
P17	تورم اقتصادی	100%
P18	شرایط اقتصادی نامناسب برای سرمایه گذاری ذخایر بیمه ای	88%
P2	نابرابری در طول زندگی	38%
P3	پیری (سالمندی) جمعیت	100%
P4	استخدام کارگران جوان	38%
P5	بازار کار و اقتصاد دیجیتال	63%
P6	بهداشت و مراقبت طولانی مدت	43%
P7	مخاطرات ، هراس ها و پدیده های افراطی نوظهور	75%
P8	حمایت از کارگران مهاجر	43%
P9	بیکاری گسترده	100%

جدول (۲) درصد موافقت خبرگان تحقیق طی مصاحبه در خصوص گویه های شرایط زمینه ای

کد	گویه	درصد موافقت
P19	سازمان (با محوریت دولت) یا صندوق بودن (با محوریت سه جانبه گرایی) تامین اجتماعی	100%
P20	تصویب مقررات و قوانین خارج از ضوابط علم اکچوئری و قواعد نظام های بیمه ای	100%
P21	فرهنگ عمومی جامعه در حوزه تامین اجتماعی	38%
P22	نظارت ناکافی بر عملکرد سازمان	38%
P23	نبود الزامات پاسخگویی سازمان به جامعه	50%
P24	پایین بودن سن بازنشستگی و فاصله با سن امید به زندگی	75%
P25	فرار بیمه ای کارگزاران متخلف	75%
P26	گسترش مناطق آزاد	43%
P27	جمعیت زیاد بیمه شده	29%
P28	عدم پرداخت بهنگام مطالبات سازمان توسط دولت	100%
P29	پیشی گرفتن رشد مصارف نسبت به منابع درآمدی	75%
P30	انتظارات عمومی بالاتر جامعه از سطح خدمات	38%
P31	سطح و میزان نرخ حق بیمه	50%
P32	سطح و میزان سنوات خدمت مشمول بازنشستگی	75%
P33	کاهش نسبت پشتیبانی (نسبت بیمه پردازان به مستمری بگیران)	43%
P34	افزایش بدهی انباشته دولت به صندوق	100%
P35	مداخله دولت و مجلس در استقلال صندوق	63%
P36	سو مدیریت در تصمیمات اقتصادی	38%
P37	عدم گزارش دهی مناسب به جامعه	38%
P38	عدم رضایت بیمه شدگان از خدمات سازمان	63%

کد	گویه	درصد موافقت
539	واگذاری شرکتهای زیان ده و کم بازده به سازمان	100%
P40	تغییر ترکیب ساختار بیمه شدگان از اجباری به حمایتی (با ایجاد مشکل نقدینگی در سازمان)	63%
P41	نگاه حمایتی به سازمان تامین اجتماعی	38%
P42	همسان سازی مستمری ها	100%
P43	وابستگی شدید به منابع دولتی	43%
P44	دیدگاه منفی عمومی جامعه نسبت به تامین اجتماعی	33%

جدول ۳) درصد موافقت خبرگان تحقیق طی مصاحبه در خصوص گویه‌های شرایط مداخله‌گر

کد	گویه	درصد موافقت
P45	اعمال مدیریت سیاسی بر سازمان (بجای مدیریت فنی و علمی)	38%
P46	ضعف سیستم نظام جامع آمار و اطلاعات مدیریت در سازمان	63%
P47	ضعف گرایش جلب مشارکت غیر دولتی	43%
P48	ضعف رویکرد عملی و منطبق با علوم روز	43%
P49	انتقال تکنولوژیک (دوره گذار و انتقال به عصر فناوری / خدمات غیر حضوری)	75%
P50	ضعف فرهنگ سازمانی در بین کارکنان	13%
P51	عدم انسجام در ارائه خدمات و ناهماهنگی در نوع و کیفیت خدمات	63%
P52	ضعف در ساختار برنامه ریزی و بودجه ریزی	100%
P53	ضعف در سیستم گزارشگری مالی	38%
P54	ضعف ساختار تشکیلاتی سازمانی	38%
P55	ضعف در مدیریت ، ذخایر و سرمایه گذاری های سازمان	100%
P56	بنگاه داری سازمان تامین اجتماعی	100%
P57	نبود ساز و کار لازم به منظور تهاوت بدهی های دولت با مطالبات سازمان	63%
P58	فرآیندهای ناکارآمد در حوزه های کارکردی سازمان	75%
P59	ضعف در ساز و کار ارزیابی مستمر واحدهای سازمان	63%
P60	ضعف عدم وجود نیروی انسانی متخصص در سازمان	13%
P61	ضعف نظام آموزش ضمن خدمت در جهت پرورش کارکنان	88%
P62	ضعف مدیریتی در جهت شناسایی و استفاده از نیروی انسانی متخصص	88%

دیجیتال، مخاطرات، هراس ها و پدیده های افراطی نوظهور، بیکاری گسترده.

شاخص های نهایی مقوله شرایط زمینه ای عبارتند از: سازمان (با محوریت دولت) یا صندوق بودن (با محوریت سه جانبه گرائی) تامین اجتماعی، تصویب مقررات و قوانین خارج از ضوابط علم اکچوئری و قواعد نظام های بیمه ای، نبود الزامات پاسخگوئی سازمان به جامعه، پایین بودن سن بازنشستگی و فاصله با سن امید به زندگی، فرار بیمه ای کارگاههای متخلف، عدم پرداخت بهنگام مطالبات سازمان توسط دولت، پیشی گرفتن رشد مصارف نسبت به منابع درآمدی، سطح و میزان نرخ حق بیمه، سطح و میزان سنوات خدمت مشمول بازنشستگی، افزایش بدهی انباشته دولت به صندوق، مداخله دولت و مجلس در استقلال صندوق، عدم

نتایج حاصل از گام اول، مصاحبه که منجر به ورود به گام دوم یعنی تهیه پرسشنامه شده است به صورت خلاصه در روند نمای زیر به نمایش گذاشته شده است. تمامی شاخص ها و مقوله‌هایی که بالای ۵۰٪ موافقت خبرگان تحقیق (نقطه برش یا نقطه پذیرش) را بدست آورده‌اند به شرح زیر به عنوان شاخص/سوال/مقوله نهایی پذیرفته شده‌اند و وارد به مرحله پرسشنامه تحقیق شده‌اند. شاخص های نهایی مقوله شرایط اجتماعی و اقتصادی عبارتند از: گسترش دامنه پوشش بیمه ای به گروههای جدید، بازار کار غیر رسمی و موقتی، هزینه های درمان و طرح تحول سلامت و بار مالی ناشی از آن، کوچک سازی دولت، پایین بودن سطح دستمزدها، عدم ثبات و رکود اقتصادی، تورم اقتصادی، شرایط اقتصادی نامناسب برای سرمایه گذاری ذخایر، پیری (سالمندی) جمعیت، بازار کار و اقتصاد

لحاظ آماری نخواهد داشت و شرایط اقتصادی و اجتماعی بر شرایط مداخله‌گر تاثیرگذار نیست.

- در سوال سوم به دنبال سنجش تاثیرگذاری شرایط زمینه‌ای بر شرایط مداخله‌گر است که نتایج جدول ۴ نشان می‌دهد یک اثر مثبت معنادار دارد و شرایط زمینه‌ای بر شرایط مداخله‌گر تاثیرگذار می‌باشد.
- در سوال چهارم به دنبال سنجش اثر مولفه شرایط اقتصادی و اجتماعی بر عدم توازن منابع و مصارف است که نتایج جدول ۴ نشان داد شرایط اقتصادی و اجتماعی اثر مثبت و معنادار بر عدم توازن منابع و مصارف سازمان تامین اجتماعی خواهند داشت.
- در سوال پنجم به دنبال سنجش اثر مولفه شرایط زمینه‌ای بر عدم توازن منابع و مصارف است که نتایج جدول ۴ نشان داد شرایط زمینه‌ای اثر مثبت و معنادار بر عدم توازن منابع و مصارف سازمان تامین اجتماعی خواهند داشت.
- در سوال ششم به دنبال سنجش اثر مولفه شرایط مداخله‌گر بر عدم توازن منابع و مصارف است که نتایج جدول ۴ نشان داد شرایط مداخله‌گر اثر مثبت و معنادار بر عدم توازن منابع و مصارف سازمان تامین اجتماعی خواهند داشت.

رضایت بیمه شدگان از خدمات سازمان، واگذاری شرکتهای زیان ده و کم بازده به سازمان، تغییر ترکیب ساختار بیمه شدگان از اجباری به حمایتی (با ایجاد مشکل نقدینگی در سازمان)، همسان سازی مستمری ها.

شاخص های نهایی مقوله شرایط مداخله گر عبارتند از: ضعف سیستم نظام جامع آمار و اطلاعات مدیریت در سازمان، انتقال تکنولوژیک (دوره گذار و انتقال به عصر فنآوری/ خدمات غیر حضوری)، عدم انسجام در ارائه خدمات و ناهماهنگی در نوع و کیفیت خدمات، ضعف در ساختار برنامه ریزی و بودجه ریزی، ضعف در مدیریت، ذخایر و سرمایه گذاری های سازمان، بنگاه داری سازمان تامین اجتماعی، نبود ساز و کار لازم به منظور تهاوت بدهی های دولت با مطالبات سازمان، فرآیندهای ناکارآمد در حوزه های کارکردی سازمان، ضعف در ساز و کار ارزیابی مستمر واحدهای سازمان، ضعف نظام آموزش ضمن خدمت در جهت پرورش کارکنان، ضعف مدیریتی در جهت شناسایی و استفاده از نیروی انسانی متخصص.

در ادامه به بررسی سوال های ۲ تا ۶ تحقیق پرداخته می شود:

- در سوال دوم به دنبال سنجش تاثیرگذاری شرایط اقتصادی و اجتماعی بر شرایط مداخله‌گر است که نتایج جدول ۴ نشان می‌دهد این رابطه اثر معناداری از

جدول ۴. برآورد بارهای عاملی تاثیر مولفه‌های تحقیق

مقدار احتمال	آماره تی	انحراف معیار	بار عاملی	اثر مولفه اول بر مولفه دوم $Y \leftarrow X$	
				شرایط اقتصادی و اجتماعی	شرایط مداخله گر
0.0757	1.7761	0.12203	0.21673	شرایط اقتصادی و اجتماعی	شرایط مداخله گر
0.0001	3.8807	0.11767	0.45663	شرایط زمینه ای	شرایط مداخله گر
<.0001	37.1214	0.00236	0.08745	شرایط اقتصادی و اجتماعی	عدم توازن منابع و مصارف
<.0001	62.1491	0.00132	0.08203	شرایط زمینه ای	عدم توازن منابع و مصارف
<.0001	39.6690	0.01289	0.51142	شرایط مداخله گر	عدم توازن منابع و مصارف

۵- نتیجه گیری

لذا تمامی چالش‌های سازمان تامین اجتماعی در سه مقوله فوق قابل دسته بندی هستند. براساس یافته‌های تحقیق هر سه مولفه شرایط اقتصادی، زمینه‌ای و مداخله‌گر بر عدم توازن منابع و مصارف سازمان تامین اجتماعی تاثیرگذار بوده‌اند و مهمترین مولفه که باعث بروز عدم توازن بر منابع و مصارف سازمان مورد مطالعه شده است شرایط مداخله‌گر می‌باشد. تاثیر فراوان شرایط مداخله‌گر و تشدید این تاثیر بر عدم توازن منابع و مصارف به علت تاثیر شرایط زمینه‌ای بر شرایط مداخله‌گر می‌باشد. با توجه به اینکه تحقیق حاضر به صورت

در این تحقیق به منظور شناسایی چالش‌های سازمان تامین اجتماعی و ادبیات تحقیق و مطالعات کتابخانه‌ای استفاده گردیده شده است. به طور کلی براساس الگوی این تحقیق چالش‌های پیش‌روی سازمان تامین اجتماعی در حوزه منابع و مصارف به شرح سه مقوله اصلی زیر دسته‌بندی می‌گردد:

- ۱- مقوله‌ی شرایط اقتصادی و اجتماعی
- ۲- مقوله‌ی شرایط زمینه‌ای
- ۳- مقوله‌ی شرایط مداخله‌گر

الی نیمه اول سال ۱۳۹۹ می‌باشد، از آنجایی که با افزایش اطلاعات و تعداد مشاهدات نتایج آزمون و به تبع آن نتیجه تحقیق از اعتبار بالاتری برخوردار می‌گردد، ممکن است با افزایش دوره زمانی نتایج متفاوتی حاصل گردد. از طرف دیگر از آنجاییکه سازمان‌ها شرایط پویایی دارند و در تفکر رشد و توسعه می‌باشند ممکن است برخی از مشکلات و چالش‌ها با گذشت زمان و انجام اقدام‌های اصلاحی و پیشگیرانه بعد از بازه زمانی جمع‌آوری داده‌ها رفع گردیده باشد. نتایج این تحقیق محدود به سازمان تامین اجتماعی ایران است و تعمیم این نتایج به شرکت‌ها و سایر سازمان دیگر باید با احتیاط و پذیرش خطا استفاده کرد.

فهرست منابع

- * امید، رضا، خورشیدی، مونا (۱۳۹۵) بیمه‌های اجتماعی، ضرورت توسعه فراگیر (آشنایی با سازمان تأمین اجتماعی، چالش‌ها و راهکارها)، گزارش کارشناسی، موسسه عالی پژوهش تامین اجتماعی، ۶۸-۱.
- * پورموسی، علی اکبر، خالقی، رضا (۱۳۹۳) ایجاد تعادل بین منابع و مصارف طرح‌های بازنشستگی با استفاده از دانش اکچوئری، فصلنامه علمی - پژوهشی دانش سرمایه گذاری، دوره ۳، شماره ۱۰، ۲۴-۱.
- * کافی، محمد مهدی و اسماعیل زاده مقری، علی (۱۳۹۶) نقش اکچوئری بر روش‌های تأمین مالی در طرح‌های مستمری تأمین اجتماعی، فصلنامه مدیریت کسب و کار، دوره ۷، شماره ۲۵، ۶۲-۴۸.
- * مشایخی، بیتا، مهرانی، کاوه، رحمانی، علی، مداحی، آزاده (۱۳۹۲) تدوین مدل کیفیت حسابرسی، فصلنامه بورس‌اوراق بهادار، شماره ۲۳، ۱۳۷-۱۰۳.
- * Anantharaman, Divya (2001) Actuarial independence, client importance and pension assumptions. Rutgers Business School. 2001. <http://andromeda.rutgers.edu/divya>
- * Gold, Jeremy (2003) Accounting Bias Enables Equity Investment by D.B.P Plans Working Paper, November 8.
- * Stocker, M A; Dudley S D; Finlay G E; Fishe H J r; Wood O C H; Kemp M H D; Lumb W (1999) contribution environment in the United Kingdom British Actuarial Journal [BAJ]5(4): 763-800.

گسترده و یکپارچه جز اولین‌ها در این زمینه می‌باشد لذا تحقیق حاضر بسیار نوع و خاص بوده و از این بابت با تحقیقات مشابه قابل مقایسه و سنجش نمی‌باشد. با توجه به نتایج پژوهش پیشنهادهای ذیل ارائه می‌شود:

- ✓ توجه به منابع انسانی و استفاده بهینه از ظرفیت نیروی انسانی
- ✓ مدیریت بهینه منابع و مصارف و تقویت برنامه ریزی
- ✓ حفظ استقلال اداری مالی سازمان و پرهیز دولت و سایر نهاد های حاکمیتی از مداخلات در امور مدیریتی
- ✓ مدیریت علمی و بازنگاری و اصلاح در فرآیند های کاری
- ✓ دریافت مطالبات از دولت
- ✓ استفاده از تجارب سایر کشورها
- ✓ توجه بیشتر به مقوله پیشگیری و سلامت ، گسترش درمان غیر مستقیم بجای درمان مستقیم
- ✓ کمک به اشتغال و ثبات اقتصاد و تمرکز بر سایر روش- های درآمدزایی به جای افزایش بی رویه حق بیمه ها
- ✓ توجه جدی به محاسبات بیمه ای با استفاده از علم اکچوئری
- ✓ فعال تر شدن تیم پارلمانی و حقوقی در جهت تعامل با مجلس و نهاد های سیاستگذار
- ✓ اطلاع رسانی و شفافیت و جلب رضایت بیمه شدگان
- ✓ اصلاحات پارمتریک شامل افزایش سن بازنشستگی ، و تعیین نرخ یکسان حق بیمه
- ✓ برون سپاری برخی از فعالیت‌ها
- ✓ تقویت اصل سه جانبه گرایی (کارگر، کارفرما، دولت)
- ✓ بازنگاری در قوانین و بخشنامه‌های بیمه‌ای
- ✓ گسترش پوشش بیمه‌ای
- ✓ توسعه خدمات الکترونیک و غیر حضوری
- ✓ سرمایه گذاری ذخایر سازمان در منابع جدید
- ✓ توسعه فرهنگ سازمانی و فرهنگ بیمه اجتماعی در بین کارکنان و بیمه شدگان

با توجه به محدود تحقیقات انجام شده در زمینه شناسایی و ارائه الگو چالش‌های سازمان تامین اجتماعی در حوزه منابع و مصارف پیشنهاد می‌شود در تحقیق دیگر، به مطالعه سایر چالش‌ها در حوزه منابع و مصرف همچنین سایر متغیرهای تأثیر گذار بر عدم توازن منابع و مصرف در سازمان تامین اجتماعی پرداخته شود. از جمله محدودیت‌های این تحقیق می‌توان به موارد زیر اشاره کرد: اطلاعات جمع‌آوری شده در این تحقیق شامل داده‌های اخذ شده در طی سال‌های ۱۳۹۸